

Szkolny Program wspierania uczniów z trudnościami w nauce

**w Gimnazjum
im. ks. Wacława Rabczyńskiego
w Wasilkowie**

Zatwierdzony Uchwałą Rady Pedagogicznej w dniu 2.03.2010 r.

Harmonogram działań na rzecz uczniów ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi i Specyficznymi Trudnościami w Nauce w czasie kształcenia w Gimnazjum im. ks. Wacława Rabczyńskiego w Wasilkowie w klasach I – III:

data wykonania	działanie	Osoby odpowiedzialne
początek września	Powołanie zespołu do spraw uczniów ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi i Specyficznymi Trudnościami w Nauce	Dyrektor
Rekrutacja do klas I	Przekazanie informacji przez rodziców uczniów klas VI o posiadanej opinii bądź orzeczeniu	Komisja rekrutacyjna, dyrektor, rodzice
początek września	Dostarczenie opinii i orzeczeń z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych, bądź od specjalistów	rodzice uczniów
do 20 września (aktualizacja cały rok)	Sporządzenie aktualnego wykazu uczniów ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi i Specyficznymi Trudnościami w Nauce oraz przekazanie go do wiadomości wychowawców i nauczycieli uczących	pedagog
do końca września	Zakwalifikowanie uczniów do zespołów wyrównawczych, kompensacyjno – korekcyjnych, zajęć rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych	zespół ds. uczniów z SPE (zakwalifikowanie uczniów na zajęcia) Dyrektor (przydzielenie nauczycieli do prowadzenia zajęć)
do końca września	Uzyskanie pisemnej zgody od rodziców na uczestnictwo w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych, korekcyjno-kompensacyjnych, socjoterapeutycznych	Nauczyciele przydzieleni do prowadzenia poszczególnych zespołów

do końca września	Sporządzenie indywidualnych programów dla uczniów z SPE na dany etap edukacyjny i zapoznanie z nim rodziców ucznia	Nauczyciel prowadzący zes. rewalidacyjny, rodzice
W ciągu 2 tygodni od daty wpływu	Sporządzenie wyciągów z opinii PPP z zaleceniami indywidualizacji pracy na lekcji do dzienników lekcyjnych	Wychowawca we współpracy z pedagogiem
W ciągu semestru monitorowanie przez dyrektora, wicedyrektora, pedagoga i wychowawców systematyczności uczęszczania uczniów na zaplanowane zajęcia specjalistyczne oraz współpraca z Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną w sprawie trudności uczniów i wskazówek do pracy.		
W ciągu roku szkolnego nauczyciele i wychowawcy obserwują uczniów pod kątem specyficznych trudności szkolnych i zgłaszają ich do przewodniczącego zespołu ds. uczniów z SPE.		
styczeń	Ewaluacja indywidualnych programów dla uczniów z SPE, wprowadzenie zmian, modyfikacji na II semestr (omówienie frekwencji, osiągniętych efektów, napotkanych trudności, mocnych i słabych stron uczniów)	zespół ds. uczniów z SPE
czerwiec	Ewaluacja indywidualnych programów dla uczniów z SPE po II semestrze	zespół ds. uczniów z SPE
czerwiec	Sprawozdanie z rocznej pracy zespołów oraz osiągniętych efektów	przewodniczący zespołu ds. uczniów SPE na podstawie analizy nauczycieli prowadzących poszczególne zespoły
Cały rok	Uczniowie z trudnościami w nauce korzystają z konsultacji i samopomocy koleżeńskiej	Wychowawcy, rodzice

Załączniki:

- Wzór zgody rodziców
- Indywidualne programy
- Wykaz uczniów z opiniami i orzeczeniami
- Wykaz uczniów z zaleconymi przez wychowawcę formami pomocy w nauce na koniec i semestru

WSKAZÓWKI

SPECYFICZNE PROBLEMY EDUKACYJNE

Specyficzne trudności w uczeniu się – niespodziewany i niewytłumaczalny stan u dziecka o inteligencji co najmniej w granicach normy, wyrażający się znacznym opóźnieniem w co najmniej jednym zakresie uczenia się.

Istnieje pogląd, iż w populacji szkolnej występują trzy grupy dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się:

1. ujawniające dysleksję,
2. przejawiające izolowane trudności o charakterze dyskalkulii,
3. manifestujące oba rodzaje zaburzeń łącznie.

Wśród dzieci z tej grupy wyróżnia się dwa typy trudności:

- a. stanowiące uboczne konsekwencje dysleksji,
- b. wskazujące na genetycznie uwarunkowaną dyskalkulię rozwojową.

Dysleksja rozwojowa

(termin *dysleksja rozwojowa* wskazuje na fakt wczesnych uwarunkowań tych trudności, trwających od urodzenia, a nie nabytych w późniejszym okresie życia).

Dysleksja rozwojowa – zaburzenie manifestujące się trudnościami w nauce czytania i pisania mimo co najmniej przeciętnego poziomu rozwoju umysłowego, prawidłowego rozwoju fizycznego, właściwej motywacji oraz sprzyjających warunków socjoekonomicznych i prawidłowej metody nauczania.

U dzieci z dysleksją rozwojową zwykle stwierdza się także:

- zaburzenia percepcji (analizy i syntezy) wzrokowej;
- zaburzenia percepcji (analizy i syntezy) słuchowej;
- motoryki;
- orientacji w schemacie ciała, kierunkach i przestrzeni;
- zaburzenia procesu lateralizacji;
- pamięci wzrokowej, słuchowej i ruchowej;
- współdziałania, czyli integracji wyżej wymienionych procesów.

Zakłócenia funkcji percepcyjno – motorycznych i ich integracji wywołują specyficzne kłopoty w opanowaniu umiejętności pisania i czytania. Dla wskazania poszczególnych trudności przyjmuje się następujące pojęcia:

Dysleksja – specyficzne trudności/zaburzenia w nauce czytania, którym często towarzyszą trudności w pisaniu;

Dysortografia – specyficzne trudności/zaburzenia w komunikowaniu się za pomocą pisma, szczególnie w opanowaniu poprawnej pisowni (w tym błędy ortograficzne);

Dysgrafia – specyficzne trudności/zaburzenia w opanowaniu właściwego poziomu graficznego pisma.

Najczęściej występujące symptomy trudności w nauce uczniów dyslektycznych:

1. W pisaniu:

- trudności w pisaniu ze słuchu,
- opuszczanie drobnych elementów liter, opuszczanie końcówek i części wyrazów,
- przestawianie liter w wyrazach [inwersja dynamiczna],
- przestawianie szyku dyktowanych wyrazów
- błędy typowo ortograficzne wynikające ze słabszej pamięci wzrokowej,
- zniekształcanie graficznej strony pisma,
- wolne tempo pisania.

2. W czytaniu:

- wolne tempo,
- błędy w czytaniu: zamiana liter, opuszczanie liter, zmiana brzmienia, nieprawidłowe odczytywanie całych wyrazów,
- trudności we właściwej intonacji czytanej treści,
- trudności we właściwym rozumieniu przeczytanej treści [zbyt duża koncentracja na technice czytania obniża rozumienie],
- rozpoznawanie napisów po cechach przypadkowych [zgadywanie],
- opuszczanie całego wiersza,
- zmiana kolejności liter i wyrazów,
- niechęć do czytania, zwłaszcza głośnego.

3. Trudności występujące w nauce innych przedmiotów:

A) Trudności w rysowaniu jako czynności:

- trudności w rozplanowaniu rysunku,
- zbyt silny lub zbyt słaby nacisk ołówka,
- błędny kierunek odwzorowywania.

B) Trudności w nauce języków obcych, które cechuje znaczna rozbieżność między wymową a pisownią.

C) Trudności w uczeniu się pamięciowym:

- tabliczka mnożenia,
- nauka wierszy,
- ciągi słowne [np.: nazwy dni tygodnia, miesiący].

D) Trudności w nauce geografii:

- utrudnione czytanie mapy,
- niewłaściwa orientacja w stronach świata.

E) Trudności w nauce matematyki

- zmiany kierunku w rysunkach geometrycznych,
- trudności w różnicowaniu kształtów geometrycznych,
- zakłócenia orientacji i wyobraźni przestrzennej,
- trudności w rozumieniu pojęć geometrycznych [utrudnione przyswajanie werbalne].

F) Trudności występujące na lekcjach wychowania fizycznego:

- błędne rozumienie instrukcji ćwiczeń spowodowane słabą orientacją w schemacie ciała i przestrzeni,
- obniżona sprawność ruchowa.

Dodatkowym symptomem charakterystycznym dla dyslektyka jest nierównomierna koncentracja uwagi i wolne tempo pracy (nienadążanie na klasówkach i dyktandach za tempem klasy).

Wskazówki do pracy z uczniem dyslektycznym:

1. Ocenianie – doceniać włożony wysiłek, poprawność wypowiedzi ustnych, stronę merytoryczną prac pisemnych.
2. Wydłużenie limitu czasu w trakcie pisania sprawdzianów.
3. Dysgrafia – wykonywanie prac pisemnych na komputerze lub maszynie, zezwolić na nagrywanie lekcji na dyktafonie.
4. Nie należy odpytywać uczniów z czytania głośnego przed zespołem klasowym.
5. W przypadku uczniów z poważną dysgrafią wskazane jest zastąpienie niektórych sprawdzianów pisemnych indywidualnymi sprawdzianami ustnymi.

Dyskalkulia rozwojowa – specyficzne zaburzenia umiejętności arytmetycznych.

Trudności w uczeniu się matematyki stanowią złożony zespół objawów, na który składa się wiele symptomów cząstkowych, trudności mogą dotyczyć:

- Opanowania liczenia w znaczeniu prostego przeliczania obiektów.
- Niskiego poziomu rozumowania matematycznego.
- Problemów z czytaniem i zapisywaniem symboli matematycznych.
- Trudności z liczeniem i wykonywaniem operacji arytmetycznych zarówno pisemnych jak i ustnych.
- Błędów o charakterze rewersji (mylenie 6 i 9) i inwersji (98 i 89).
- Opuszczeń, przestawień cyfrowych.
- Zrozumienia i opanowania zasad i reguł matematycznych.
- Posługiwania się pojęciem czasu i jednostkami jego pomiaru.
- Zastosowania miar długości, ciężkości, wielkości.
- Posługiwania się pieniędzy.
- Orientacji przestrzennej.
- Opanowania sekwencyjnego porządku w grach i zabawach.
- Gubienia się i dezorientacji podczas gier w zakresie kolejności.
- Edukacji muzycznej – kłopoty z odczytywaniem nut.

ADHD

ADHD to zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytami uwagi.

Występuje na całym świecie i we wszystkich kulturach u 3 – 10% dzieci.

ADHD nie jest opóźnieniem rozwojowym ani upośledzeniem umysłowym, nie jest też skutkiem złego lub niewłaściwego systemu wychowawczego czy objawem patologii.

Jest zaburzeniem rozwojowym, uwarunkowanym genetycznie i przekazywanym z pokolenia na pokolenie.

Najnowsze badania wykazują, że ryzyko odziedziczenia ADHD po krewnych drugiego stopnia jest większe w linii męskiej.

Przyczyny nadpobudliwości

- mikrouszkodzenia mózgu – nieprawidłowa praca połączeń między komórkami nerwowymi,
- zmniejszona objętość mózgu i mózdzku o około 3- 4%
- zaburzenia wydzielania dopaminy i noradrenaliny, odpowiedzialnych za hamowanie i samokontrolę, oraz serotoniny, odpowiedzialnej za regulację nastroju i prawidłowy rytm snu
- niższe zużycie glukozy w mózgowiu

Przyczyny mikrouszkodzeń układu nerwowego:

- choroby zakaźne przebyte w czasie ciąży
- zatrucia ciążyowe, niewłaściwe odżywianie się ciężarnej, zażywanie przez nią alkoholu, nikotyny, narkotyków
- niedotlenienie w czasie porodu
- poważne choroby lub urazy w wieku dziecięcym

Objawy ADHD

U dzieci przed ukończeniem 7 roku życia można zdiagnozować nadpobudliwość psychoruchową, która objawia się:

1. Nadmierną aktywnością ruchową:

- nie potrafi zatrzymać się nad jedną czynnością, jest w ciągłym ruchu
- robi wszystko szybko: je, biega w kółko, niedokładnie wykonuje polecenia
- kręci się wierci, macha nogami i rękami
- bawi się różnymi przedmiotami, które znajdują się w jego zasięgu
- nadmiernie gadatliwe

2. Zaburzoną koncentrację uwagi:

- ma problemy z dostosowaniem się do poleceń nauczyciela
- skupieniem się na jednej czynności
- wykonaniem polecenia do końca
- słuchaniem tego, co się do niego mówi
- uważaniem na zajęciach
- pamiętaniem o swoich rzeczach osobistych

3. Zaburzoną kontrolą własnej impulsywności:

- często wrywa się do odpowiedzi, zanim pytanie zostanie sformułowane
- ma kłopoty z czekaniem na swoją kolejkę
- często przeszkadza lub przerywa innym
- popada w konflikty z rówieśnikami i staje się „kozłem ofiarnym” lub „miejscowym zabijaką”
- ma trudności w podejmowaniu współpracy z rówieśnikami i podtrzymywaniu z nimi znajomości

Statystyki

- 3% dziewcząt w wieku szkolnym ma ADHD
- 9% chłopców zmaga się z nadpobudliwością
- 35% dzieci z ADHD ma rodzeństwo dotknięte tym zaburzeniem
- 40% dzieci z ADHD ma rodziców z trwającym w życiu dorosłym zespołem nadpobudliwości

- 50% dzieci z ADHD ma inne zaburzenia: dysleksja, dyskalkulia, zaburzenia mowy, lęki, tiki lub zespół Tourette'a
- 90% dzieci z ADHD jest bitych przez rodziców

Za co możemy cenić dzieci z ADHD

Mają mnóstwo energii

Potrafią robić wiele rzeczy naraz

Potrzebują mniej snu.

Mają wspaniałe poczucie humoru

Bardzo dobrze opiekują się młodszymi dziećmi

Dostrzegają szczegóły, których inni nie dostrzegają

Rozumieją jak to jest, gdy ktoś dokucza lub ma problemy – rozumieją inne dzieci

Potrafią myśleć niekonwencjonalnie

Chętnie pomagają innym

Są obdarzone wielką wyobraźnią

Są wrażliwe i towarzyskie

Są odważne, dociekliwe, szybko wybaczą

Nigdy się nie nudzą

Są ciekawe świata

Jak pracować z uczniem z ADHD ?

Dzieci z zaburzeniami koncentracji słyszą 50% tego co do nich mówimy i zapamiętują z tego losowo 50%

1. Komunikacja:

- wydawaj krótkie i konkretne polecenia: zapisz, otwórz książkę
- stosuj komunikację niewerbalną: połóż rękę na ramieniu, podaj długopis
- przyklej do zeszytu kartkę z wiadomością: „Zapraszam do pracy”
- nie powtarzaj się, jeżeli masz wątpliwości czy dziecko cię słyszy, poproś o powtórzenie polecenia,
- utrzymuj z nim kontakt wzrokowy
- nie pytaj czy rozumie, bo zawsze odpowie, że tak

2. Chwal:

- za poprawne wykonanie rutynowych czynności: starcie tablicy, podkreślenie tematu
- wykonanie pracy w wyznaczonym czasie: zdażyłeś przepisać z tablicy wniosek
- zachowania, które chcesz utrwalić: „książka i zeszyt na ławce, to się nazywa porządek”
- wysiłek: „wykonałeś dużo pracy”, „opisanie tej postaci nie jest łatwe”
- konkretne działania: „wyraźnie zaznaczyłeś akapity, dokończyłeś pracę

Unikamy słów: pięknie, wspaniale, super, fantastycznie – chwalimy za rzeczy oczywiste, to co widzimy i czujemy, aby dziecko potrafiło ocenić i pochwalić się samo

3. Poznaj realne możliwości ucznia

- sprawdź jak długo dziecko może skupić się na zadaniu
- ile jest w stanie zrobić w ciągu 10 – 15 minut lekcji
- jakie są mocne strony ucznia, bazuj na tych atutach

4. Dostosowanie wymagań

- określ w 4-5 zdaniach, co to znaczy zachowywać się właściwie na języku polskim, matematyce, a nie w ogóle
- ustal z uczniem reguły zachowania, niech je zapisze w zeszycie
- przypominaj o ustalonych zasadach i bądź konsekwentny
- określ minimum oczekiwań: zapisany temat, praca domowa
- dziel pracę na lekcji na etapy, upraszczaj polecenia
- prace pisemne: dokładnie określ długość tekstu, stwórz plan (np. wstęp powinien mieć 2 – 3 zdania, rozwinięcie 5 – 7 zdań, zakończenie 3)

5. Praca domowa

- nie zadawaj pracy przy dzwoniącym dzwonku na przerwę – jest to tak silny bodziec dla ucznia, że nic innego nie słyszy
- rozwiązanie pracy domowej zajmuje dziecku trzykrotnie więcej czasu niż w klasie
- określ hierarchię ważności prac – to jest część zadania, którą musisz wykonać
- docen jakość, poprawność pracy, a nie jej ilość
- zauważ trud włożony w wykonanie pracy, więcej czasu poświęć na pochwały

6. Sprawdziany wiadomości

- zapowiedz termin sprawdzianu i sprawdź czy dziecko go zapisało
- nie przekładaj terminu klasówki
- opracowując test:
- ogranicz liczbę zadań na stronie
- oddziel od siebie kolejne zadania
- pogrubiaj ich numerację
- zadbaj o jakość wydrukowanych testów

7. Wdrażanie dziecka do samodzielności

- nie wyręczaj go
- wdrażaj do prac o charakterze porządkowym: podlewanie kwiatów, zebranie zeszytów, wytarcie tablicy, zawieszenie mapy jest okazją do rozładowania nagromadzonego napięcia

Dziecko z ADHD potrzebuje jasno określonych granic, ustalonego porządku zajęć i reagowania, zwłaszcza pozytywnego. Krótko mówiąc potrzebuje **organizacji i przewidywalności**.

Zespół Aspergera

Mianem 'Zespołu Aspergera' określa się najłagodniejsze przypadki autyzmu, dotyczące przede wszystkim zaburzeń funkcjonalnych. Podobnie jak wszystkie inne przypadki autyzmu jest to zaburzenie rozwoju o podłożu neurologicznym, którego przyczyny na ogół nie są znane.

U osoby z Zespołem Aspergera występują typowe dla autyzmu odchylenia i deficyty w kontaktach i umiejętnościach społecznych i w użyciu języka dla potrzeb komunikacji. Należy jednak pamiętać, iż osoby z Zespołem Aspergera są w normie intelektualnej, a czasami nawet ją przewyższają – Zespół Savanta.

Charakterystyka:

1. Ograniczone zainteresowania i aktywności, w tym:

- ▶ bardziej zapamiętane niż zrozumiane,
- ▶ wyłączanie innych zainteresowań,

2. Powtarzające się zachowania rutynowe lub rytuały: przywiązanie do powtórzeń.

- ▶ narzucane sobie,
- ▶ narzucane innym.

3. Cechy dotyczące języka i mowy takie jak:

- ▶ możliwe, choć nie obserwowane w sposób ciągły, opóźnienie wczesnego rozwoju mowy,
- ▶ na pozór perfekcyjnie opanowane funkcje ekspresyjne języka,
- ▶ dziwna prozodia, szczególne cechy głosu,
- ▶ upośledzenie rozumienia, obejmujące złą interpretację znaczeń dosłownych i ukrytych.

4. Problemy z komunikacją pozawerbalną, obejmujące:

- ▶ ograniczony zakres gestów,
- ▶ niezdarny język ciała,
- ▶ ograniczony zakres lub niewłaściwe stosowanie mimiki,
- ▶ szczególne, 'sztywne' spojrzenie,
- ▶ trudności w utrzymaniu bliskiego kontaktu fizycznego.

5. Niezgrabność ruchowa!!!

Nie wszystkie w/w cechy muszą być jednocześnie obecne.

Praca z uczniem z Zespołem Aspergera

Trudności językowe:

- ▶ skłonność do wygłaszania niestosownych komentarzy
- ▶ skłonność do wtrącania się w rozmowę
- ▶ skłonność do rozmowy na jeden temat i przerywania wypowiedzi innych
- ▶ trudności ze zrozumieniem skomplikowanego języka, wypełnianiem poleceń i rozumieniem słów wieloznacznych

ROZWIĄZANIE:

- ▶ historyjki obrazkowe mogą być wykorzystane w celu nabycia umiejętności konwersacji
- ▶ ucz dziecko stosownych zwrotów inicjujących rozmowę
- ▶ przekonaj ucznia by szukał pomocy gdy czuje się zakłopotany
- ▶ ucz umiejętności konwersacji w małych grupach
- ▶ ucz zasad i dawaj wskazówki dotyczące kolejności zabierania głosu w trakcie rozmowy, przerywania jej czy zmiany tematu
- ▶ wykorzystuj na zajęciach kasety audio i video z nagranyimi rozmowami
- ▶ wyjaśniaj metafory i wyrazy wieloznaczne
- ▶ zachęcaj ucznia by poprosił w razie potrzeby o powtórzenie, uproszczenie czy zapisanie polecenia, jeśli jest ono dla niego niezrozumiałe
- ▶ rób przerwy między wydawaniem kolejnych poleceń i sprawdzaj czy zostały zrozumiane
- ▶ ogranicz liczbę pytań ustnych do takiej, z jaką uczeń jest sobie w stanie poradzić
- ▶ pokazuj nagrania video w celu zidentyfikowania wyrażeń

Naleganie na „niezmiennność”

ROZWIĄZANIE:

- ▶ jeśli tylko jest to możliwe, przygotuj ucznia na potencjalne zmiany
- ▶ korzystaj z obrazków, harmonogramów, historyjek społecznych by zasygnalizować nadchodzące zmiany

Brak umiejętności w zakresie interakcji społecznej

- ▶ uczeń ma trudności ze zrozumieniem zasad interakcji społecznej
- ▶ może być naiwny
- ▶ interpretuje dosłownie to co zostało powiedziane
- ▶ brakuje mu taktu
- ▶ ma problemy z naruszaniem strefy osobistej – stoi zbyt blisko rozmówcy lub go dotyka
- ▶ ma trudności z rozumieniem „niepisanych zasad”, a jeśli się ich nauczy, może je stosować mało elastycznie

ROZWIĄZANIE:

- ▶ przedstaw dokładne oczekiwania i zasady dotyczące właściwego zachowania się
- ▶ dosłownie ucz zasad prawidłowego postępowania
- ▶ ucz jak wstępować w interakcje społeczne stosując historyjki społeczne, poprzez modelowanie i odgrywanie ról
- ▶ wytłumacz rówieśnikom jak mają się zachowywać w związku z trudnościami ucznia dotyczącym interakcji społecznych
- ▶ „posłuż się” innymi uczniami jako wskazówkami jak należy postępować
- ▶ zachęcaj do gier opartych na konieczności współpracy
- ▶ może okazać się konieczne zapewnienie nadzoru i pomocy dla ucznia w trakcie przerw
- ▶ korzystaj z systemu pomocy koleżeńskiej w czasie pozalekcyjnym
- ▶ ucz dziecko jak zacząć, podtrzymywać i zakończyć grę
- ▶ ucz zasad elastyczności, współpracy i partycypacji
- ▶ ucz dzieci kontrolowania ich zachowań
- ▶ zorganizowanie specjalnych grup może stanowić okazję do wydawania poleceń dotyczących konkretnych umiejętności i ćwiczenia rzeczywistych sytuacji
- ▶ może się okazać konieczne, aby nauczyć dziecko technik relaksacyjnych i zapewnić mu ciche miejsce na wypoczynek

Ograniczone pole zainteresowań

ROZWIĄZANIE:

- ▶ ogranicz dyskusje i pytania o charakterze perseweracyjnym (o objawach choroby)
- ▶ ustal stanowcze oczekiwania wobec ucznia dotyczące zajęć lekcyjnych, ale dostarcz mu także okazji do realizacji własnych zainteresowań
- ▶ włącz jego zainteresowania do ćwiczeń i zadań

Problemy z koncentracją

- ▶ często nie zajmuje się zadaniem
- ▶ łatwo się rozprasza
- ▶ może być słabo zorganizowany
- ▶ ma trudności z utrzymaniem uwagi

ROZWIĄZANIE:

- ▶ dziel zadania na mniejsze części

- ▶ wyznacz odpowiedni czas trwania „sesji roboczych”
- ▶ zadawaj krótsze zadania domowe
- ▶ posadź ucznia w przednim rzędzie
- ▶ stosuj niewerbalne sygnały, aby zwrócić uwagę ucznia

Małe zdolności organizacyjne

ROZWIĄZANIE:

- ▶ korzystaj z harmonogramów i kalendarzy
- ▶ prowadź listy z zadaniami
- ▶ pomóż uczniowi w korzystaniu z list „rzeczy do zrobienia” list kontrolnych

Słaba koordynacja ruchowa

ROZWIĄZANIE:

- ▶ angażuj ucznia w aktywność ruchową
- ▶ uczeń może preferować aktywność ruchową niewymagającą rywalizacji sportowej
- ▶ należy zadawać ćwiczenia pisemne weź pod uwagę, że uczeń może wolniej pisać (może być konieczne skrócenie wymaganej ilości tekstu)
- ▶ zapewnij dodatkowy czas na sprawdzianach
- ▶ rozważ skorzystanie z komputera w przypadku zadań pisemnych, gdyż niektórzy uczniowie mogą mieć większą wprawę w posługiwaniu się klawiaturą niż w pisaniu odręcznym

Trudności w nauce

- ▶ dzieci z Zespołem Aspergera mają zazwyczaj średni lub wyższy poziom inteligencji
- ▶ łatwo przywołują fakty
- ▶ obszary, w których występują trudności to rozwiązywanie problemów, problemy ze zrozumieniem i z myśleniem abstrakcyjnym
- ▶ często silną stroną jest rozpoznawanie słów, może szybko nauczyć się czytać, ale ma trudności z rozumieniem
- ▶ może dobrze sobie radzić z rachunkami matematycznymi, ale mieć trudności z rozwiązywaniem problemów

ROZWIĄZANIE:

- ▶ nie zakładaj, że uczeń coś zrozumiał, tylko dlatego, że potrafi powtórzyć usłyszaną informację
- ▶ bądź na tyle konkretny na ile to możliwe, gdy przedstawiasz nowe pojęcia i abstrakcyjny materiał
- ▶ ucz na podstawie ćwiczeń gdy tylko jest to możliwe
- ▶ korzystaj z pomocy graficznych, np. map semantycznych
- ▶ dziel zadania na mniejsze lub przedstawiaj je w innej formie
- ▶ stosuj bezpośrednio instrukcje jak i modelowanie
- ▶ pokaż na przykładach co jest wymagane
- ▶ korzystaj z materiałów mających na celu ułatwienie uczniom robienia notatek oraz organizowanie i kategoryzowanie informacji
- ▶ unikaj słownego przeładowania
- ▶ wykorzystaj mocne strony ucznia, np. pamięć
- ▶ nie zakładaj, że uczeń zrozumiał to co przeczytał – sprawdź poziom zrozumienia, zadaj dodatkowe pytania i posługuj się pomocami wizualnymi

Wrażliwość emocjonalna

- ▶ uczeń może mieć trudności w radzeniu sobie ze społecznymi i emocjonalnymi wymaganiami stawianymi przez szkołę
- ▶ łatwo się denerwuje przez brak elastyczności w zachowaniu/postępowaniu
- ▶ często ma niskie poczucie własnej godności
- ▶ może mu trudno przychodzić tolerowanie popełniania błędów
- ▶ może być podatny na depresję
- ▶ może reagować gniewem i mieć ataki złości

ROZWIĄZANIE:

- ▶ chwal ucznia i mów mu co zrobił dobrze
- ▶ naucz go prosić o pomoc
- ▶ naucz go technik radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i ze stresem
- ▶ stosuj strategie powtórzeniowe
- ▶ dostarcz takich doświadczeń/sytuacji, które wiążą się z dokonywaniem wyboru
- ▶ pomóż uczniowi zrozumieć własne zachowania i reakcje innych
- ▶ edukuj pozostałych uczniów
- ▶ korzystaj z wsparcia rówieśników w postaci systemu koleżeńskiego i sieci wsparcia rówieśników

Wrażliwość na bodźce

- ▶ najpowszechniejsza jest wrażliwość na bodźce słuchowe i dotykowe, ale mogą występować także wrażliwość na bodźce smakowe, na światło i kolory oraz zapachy
- ▶ dźwięki, które mogą być postrzegane jako wyjątkowo intensywne to: nagle, niespodziewane dźwięki, takie jak dzwonek telefonu, alarm pożarowy wysoko tonowe ciągłe dźwięki skomplikowane, powodujące zamieszanie lub złożone dźwięki występujące np. w centrach handlowych

ROZWIĄZANIE:

- ▶ utrzymuj poziom pobudzenia na poziomie, z którym uczeń jest w stanie sobie poradzić
- ▶ może okazać się konieczne unikanie pewnych określonych dźwięków
- ▶ skłanianie ucznia do słuchania muzyki może kamuflować określone dźwięki
- ▶ minimalizuj dźwięki w tle
- ▶ w ekstremalnych przypadkach zastosuj zatyczki do uszu
- ▶ naucz dziecko technik relaksacyjnych i sposobów na odwrócenie uwagi w celu zredukowania poziomu stresu

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Rodzaje niepełnosprawności:

1. Niepełnosprawność fizyczna
  - dysfunkcje narządu ruchu
  - obniżenie sprawności narządów wewnętrznych
  - starość
2. Niepełnosprawność sensoryczna
  - niewidomi i niedowidzący
  - niesłyszący i niedosłyszący
3. Niepełnosprawność psychiczna
  - zaburzenia psychiczne (choroby psychiczne, nerwica, zaburzenia osobowości)

- niepełnosprawność intelektualna (upośledzenie umysłowe)

Definicja niepełnosprawności intelektualnej:

Niepełnosprawność intelektualna to istotnie niższy od przeciętnego ogólny poziom funkcjonowania intelektualnego, współwystępujący z upośledzeniem w zakresie przystosowania społecznego, powstały do 18 roku życia. (Amerykańskie Towarzystwo Niepełnosprawności Intelektualnej, 2002)

Klasyfikacja ilorazów inteligencji:

Iloraz standardowy	Stopień rozwoju umysłowego	Norma kliniczna
Powyżej 147	Bardzo wysoka inteligencja	Norma
131 – 146	Wysoka inteligencja	
116 – 130	Powyżej przeciętnej	
85 – 115	Przeciętna	
70 – 84	Niższa niż przeciętna	
50/55 – 69	Stopień lekki	Niepełnosprawność intelektualna
35/40 – 50/55	Stopień umiarkowany	
20 – 35	Stopień znaczny	
0 – 19	Stopień głęboki	

Przystosowanie społeczne (umiejętności adaptacyjne):

W niepełnosprawności intelektualnej występują ograniczenia w co najmniej trzech obszarach;

1. Komunikowanie się
2. Samoobsługa
3. Życie domowe
4. Uspołecznienie
5. Użytkowanie dóbr społecznych
6. Samodzielność
7. Zdrowie
8. Bezpieczeństwo
9. Praktyczne umiejętności szkolne
10. Czas wolny i praca

Inne pojęcia związane z niepełnosprawnością intelektualną

Pojęcia tożsame:

Niepełnosprawność intelektualna = upośledzenie umysłowe = oligofrenia = globalne opóźnienie rozwoju umysłowego = obniżona sprawność umysłowa = niedorozwój umysłowy = istotnie niższy niż przeciętny ogólny poziom intelektualny.

Charakterystyka psychologiczna osób z upośledzeniem w stopniu lekkim:

Procesy poznawcze:

1. **Spostrzeganie** – sprawność spostrzegania zasadniczo w normie. Wolny tok spostrzegania. Spostrzeganie nieprecyzyjne, trudność z wyróżnianiem istotnych szczegółów. Zdarzają się przypadki szczególnych uzdolnień do muzyki i plastyki.

2. **Uwaga** – dowolna, dobrze skoncentrowana na materiale konkretnym. Krótko i słabo koncentruje się na treściach abstrakcyjnych, trudnych do zrozumienia, ograniczony zakres uwagi.
3. **Pamięć** – dobra pamięć mechaniczna, zdarzające się przypadki wybitnie dobrej pamięci fotograficznej. Słaba pamięć logiczna i dowolna, wolne tempo uczenia się. Zapamiętuje piosenki i wiersze.
4. **Myślenie** – dominuje myślenie konkretno-obrazowe nad pamięciowo-słownym. Upośledzone jest uogólnianie, porównywanie oraz rozumowanie przyczynowo skutkowe, wnioskowanie i tworzenie pojęć. Mała samodzielność myślenia, zwolnione tempo, słaby krytycyzm, ograniczona zdolność do samokontroli; dobrze definiuje pojęcia konkretne, nie potrafi podać definicji pojęć abstrakcyjnych.
5. **Mowa** – opóźniony rozwój mowy, pojedyncze wyrazy do 3 roku życia, zdania w 5-6 roku życia; trudności z wypowiedzianiem myśli, formułowaniem wypowiedzi; agramatyzmy, częste wady wymowy i mały zasób słownictwa. Dobre rozumienie mowy (mowa bierna).

Maksymalny poziom rozwoju umysłowego:

W wieku 15-21 lat osiąga wiek inteligencji 8-12 lat.

Rozwój ruchowy:

Prawidłowy lub opóźniony rozwój ruchowy, siadanie w końcu pierwszego roku życia, chodzenie pod koniec 2 roku życia, brak precyzji ruchów, ruchy słabo skoordynowane, pełny zakres samoobsługi. Może opanować czynności zawodowe i bardzo dobrze je wykonywać.

Procesy emocjonalno-motywacyjne i dojrzałość społeczna:

Oslabiona kontrola emocji, popędów, dążeń; zdolność do uczuć wyższych; utrudnione przystosowanie społeczne. Niektóre dzieci osiągają znaczny stopień uspołecznienia.

Najważniejsze właściwości uczenia się upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim:

- Zdolne są do przyswajania tego co konkretne i ma związek z ich potrzebami
- Wymagają pomocy przy porządkowaniu przyswajanego materiału
- Proces uczenia się jest spowolniony i ograniczony czasowo
- Wymagają permanentnej stymulacji
- Najefektywniejsza jest instrukcja słowno pokazowa; niekorzystna tylko słowna
- Szczególnie istotne są w ich przypadku powtórzenia ale sami nie umieją organizować właściwych sposobów powtarzania
- Duża stereotypowość i brak plastyczności w działaniu, zwłaszcza w nowych sytuacjach
- Wzmocnienia są dla nich bardzo ważne, ale ocena nie ma większego znaczenia. Do najskuteczniejszych należą bodźce konkretne, uśmiech, przyjazne słowa i gesty